

ГЭР БҮЛИЙН ХҮЧИРХИЙЛЭЛ ҮЙЛДЭХ ГЭМТ ХЭРГИЙН ЗҮЙЛЧЛЭЛИЙН ЗАРИМ АСУУДАЛ

*Цагдаагийн сургуулийн Эрүүгийн эрх зүй, криминологийн
тэнхимийн ахлах багш, цагдаагийн хошууч Б.Батцэрэн*

Товч агуулга: Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 11.7 дугаар зүйл. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх гэмт хэргийн зүйлчлэлийн зарим асуудлыг авч үзсэн болно.

Түлхүүр үг: Б.

Оршил. Дэлхийн бараг бүх улс оронд эцгийн эрхт ёс ноёрхож байгаатай холбоотой хүчирхийлэл ялангуяа эмэгтэйчүүдийн болон хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл байсаар байна. Манай нийгэмд гэр бүлийн хүчирхийлэл урьд нь байсан, одоо ч хэвээр байна. Олон улсын судалгаагаар хүчирхийллийн 98%-ийг эрүүл хүн, 2%-ийг сэтгэцийн өвчтэй хүн үйлддэг ба нийт хүчирхийллийн 95%-ийг эрчүүд үйлддэг байна.

Монгол Улсад Гэр бүлийн хүчирхийллийг хүч давамгайлсан буюу 90 хувийг эрчүүд үйлддэг. Үлдсэн 2-8 хувийг эмэгтэйчүүд үйлддэг (*Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогчдын 93.3 хувь нь эмэгтэйчүүд байна. Нарийвчилбал эхнэр 66, хамтран амьдрагч 24, төрсөн хүүхэд 7, дагавар хүүхэд 4 хохирчээ*). Хүчирхийллийг биеийн хүчирхийлэл (алгадах, цохих, үсдэх, зодох, гэмтээх, амь насыг хөнөөх зэрэг), сэтгэл санааны хүчирхийлэл (нэр хоч өгч, үгээр доромжлох, өндөр дуугаар загнах, хардаж сэрдэх, мөрдөн мөшгөх) мөн бэлгийн хүчирхийлэл (хүчиндэх, хувцас тайлах, эрх мэдлээ ашиглан бэлгийн таагүй байдал үүсгэх, биеийг үнэлэн худалдах) гэж ангилан хуваадаг.

Биеийн ба бэлгийн хүчирхийлэл нь гол төлөв айл, хөрш, ах дүү хамаатан садан зэрэг гэрчтэй байдаг бол сэтгэл санааны хүчирхийлэл нь тогтмол, байнгын үргэлжилж, далд явцтай байдгаараа илүү хортой.

Хүчирхийлэл нь гэмт хэрэг бөгөөд нийгмийн болон эрүүл мэндийн асуудал болсоор байна. Удаан хугацаагаар гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртдөг эмэгтэйчүүд сэтгэл санаагаар хямарсан, толгой өвдөмтгий, нойронд муу, хоолны дуршил өөрчлөгдсөн, даралт хисэх эсвэл буурах хандлагатай, зүрхээр нь хатгуулж өвддөг, анхаарлаа төвлөрүүлэх чадвар муутай, ой тогтоолт нь буурсан шинжүүдийг агуулдаг бөгөөд зарим нь зүрхний шигдээс, сэтгэцийн гүн хямрал, бамбай булчирхайн хордлого зэрэг өвчтэй болж, эрүүл мэндээрээ хохирч байдгаас гадна богино насалдаг зүй тогтолцоотой. Зарим нь амь насаа өөрсдөө хөнөөхөд хүрдэг тохиолдлууд ч бий. Үүнд:

“Монгол Улсын Үндсэн Хууль”-д Гэр бүл, эх нялхас, хүүхдийн ашиг сонирхлыг төр хамгаална. 16-р зүйлийн 16.13-д Монгол Улсын иргэнхалдашгүй, чөлөөтэй байх эрхтэй Хуульд заасан үндэслэл журмаас гадуур дур мэдэн хэнийг ч нэгжин баривчлах, мөрдөн мөшгих, эрх чөлөөг нь хязгаарлахыг хориглоно. Хэнд ч эрүү шүүлт тулгаж, хүнлэг бус хэрцгий ханлаж, нэр төрийг нь доромжилж болохгүй. Иргэний хувийн ба гэр бүл, захидал харилцааны нууц, орон байрны халдашгүй байдлыг хуулиар хамгаална. 16-р зүйлийн 16.18-д улсынхаа нутаг дэвсгэрт чөлөөтэй зорчих, түр буюу байнга оргин суух газраа сонгох, гадаадад явах, оршин суух, эх орондоо буцаж ирэх эрхтэй. Галаалал явах, оршин суух эрхийг үндэсний болон хүн амын

аюулгүй байдлыг хангах, нийгмийн хэв журамыг хамгаалахын тулд зөвхөн хуулиар хязгаарлаж болно гэж Монгол Улсын Үндсэн хуулинд иргэний баталгаатай эдлэх эрхийг заасан нь хүнийг эрхийг хангах чухал заалт болсон юм. Энэхүү эрхийг хангах, гэр бүл дэх хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх үүднээс 2004 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль” баталсан.

Мөн хүний эрхийг түгээмэл тунхаглалын 2-р зүйлд Хүн бүр энэ Тунхаглалд заасан бүхий л эрх, эрх чөлөөг арьс үндэс, арьсны өнгө, хүйс, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, үндэсний буюу нийгмийн гарал, эд хөрөнгө, язгуур угсаа болон бусад байдлын ялгааг эс харгалзан ямар ч гадуурхалгүйгээр эдлэх ёстой. Мөн түүнчлэн тухайн хүнийг харьяалдаг улс буюу нутаг дэвсгэрийн улс төр, эрх зүй болон олон улсын статус ямар ч байлаа гэсэн, тухайлбал, тусгаар тогтносон буюу асрамжинд байгаа, өөрөө эс удирдах зэрэг бүрэн эрхт байдал нь ямар ч байдлаар хязгаарлагдмал байсан тэр нь ялгаварлах үндэс болох ёсгүй. 3 дугаар зүйл: Хүн бүр амьд явах, эрх чөлөөтэй байх, халдашгүй дархан байх эрхтэй.

Хүн бүр энэхүү тунхаглалд заасан бүхий л эрх, эрх чөлөөг арьсны өнгө, үндэс угсаа, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, үндэсний буюу нийгмийн гарал, эд хөрөнгө, язгуур угсаа болон бусад байдлын ялгааг эс харгалзан ямар ч гадуурхалгүйгээр эдлэх ёстой.

2002 оны Монгол улсын Эрүүгийн хуулийн 91-р зүйл Хүнийг санаатай алах, 94-р зүйл Бусдыг болгоомжгүй алах, 95-р зүйл Бусдыг амиа хорлоход хүргэх, 96-р зүйл Бусдын бие махбодид хүнд гэмтэл санаатай учруулах, 98-р зүйл Бусдын бие махбодид хүндэвтэр гэмтэл санаатай учруулах, 99-р зүйл Бусдын бие махбодид хөнгөн гэмтэл санаатай учруулах, 100-р зүйл Тарчлаах, 109-р зүйл Хүнийг хууль бусаар хорих, 114-р зүйл Насанд хүрээгүй хүнийг гэмт хэрэг үйлдэхэд татан оруулах, Насанд хүрээгүй хүнийг согтуурал, мансуурал, биеэ үнэлэх, тэнүүчлэл, гуйланчлалд татан оруулах, 116-р зүйл Хүүхэд солих, хууль бусаар үрчлэх, 117-р зүйл Хүүхэд хаях, төөрүүлэх, 118-р зүйл Асран хамгаалах үүргээ урвуулах, 119-р зүйл Сургуулийн өмнөх насны хүүхдийг халамжлах үүрэгт ажилдаа хайнга хандах, 120-р зүйл Эцэг, эх, эхнэр, нөхөр төрүүлсэн буюу үрчилж авсан хүүхдээ тэжээн тэтгэхээс ноцтой зайлсхийх, 121-р зүйл Хүүхдийг албадан болох чүхээр хөдөлмөрлүүлэх, 122-р зүйл Арван зургаан насанд хүрээгүй хүнтэй хурьцал үйлдэх, 124-р зүйл Биеэ үнэлэхэд бусдыг татан оролцуулах, биеэ үнэлэхийг зохион байгуулах, 125-р зүйл Бэлгийн дур хүслээ ёс бусаар хангах, 126-р зүйл Хүчиндэх, 127-р зүйл Эмэгтэй хүнийг тулган шаардаж үр хөндүүлэх зэрэг гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой гэмт хэрэг үйлдсэн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан нь Монгол Улсын иргэний эдлэх үндсэн эрхийг хамгаалаад зогсохгүй гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх арга зам бий болж, хүчирхийлэл үйлдэгч нарт хүлээлгэх эрүүгийн хариуцлагын төрөл хэмжээг тогтоож, гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгч этгээдүүдэд хүлээлгэх хууль зүйн хариуцлагын тогтолцоо бүрдсэн ч гэр бүлийн хүчирхийллийг таслан зогсоох, түүнийг бууруулах хяналтын байгууллага / цагдаагийн байгууллагаас бусад / төдийлөн анхаарал хандуулахгүй байгаа байдал ажиглагдаж байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл гэдгийг Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд 5-р зүйлийн 5.1.1-д Аль нэг этгээд нөгөө этгээдийн эрх, эрх чөлөөг зөрчиж гэм хор учруулсан,

эсвэл учруулахаар заналхийлсэн эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй үйлдэл эс үйлдэхүйг хэлнэ гэж заасан.

Дээрхий хуульд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй үйлдэл, эс үйлдэхүйг хэлнэ гэж тодорхойлсон нь учир дутагдалтай гэж бид үзэж байна. Учир нь гэр бүлийн хүчирхийллийн дийлэнхи хувь нь бие махбодийн хүчирхийллийн хэлбэрээр үйлдэгддэг гэр бүлийн хүчирхийллийн хүнд хэлбэр бөнөөд энэ үйлдэл нь даамжирч Эрүүгийн хуулийн тусгай ангид заасан гэмт хэрэг болох тохиолдол түгээмэл байдаг. Өөрөөр хэлбэл зарим тохиолдолд гэр бүлийн хүчирхийллийн илрэн гарах гадаад хэлбэр нь гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой гэмт хэрэг үйлдэгдэх явдлаар илэрдэг.

Гэр бүлийн хүчирхийллийг дараах шинжээр нь эрх зүйн зөрчлийн нэг төрөл гэж үзэж болно. Үүнд: Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь үйлдэл, эс үйлдэхүйгээр илэрнэ. Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь сэтгэл санааны дарамт үзүүлсэн болон зодох, цохих, эсвэл үл хайхрах хэлбэрээр илэрнэ.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь хэд хэдэн төрөл байх бөгөөд түүнийг судлаачид сэтгэл санааны, бие махбодийн, бэлгийн, эдийн засгийн гэсэн дөрвөн төрөлд хуваан авч үзсэн бөгөөд ингэж ангилах шалгуур үзүүлэлтийг нь тогтоогоогүй байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл нь гэр бүлийн харилцаан дахь дарамт, шахалт үзүүлэх, зодох занчих, айлгах зэрэг хэлбэрээр үйлдэгдэж буй хүчирхийлэл нь хүний өөрийн үнэлэмжийг бууруулж, улмаар хүчирхийлэлд өртөгс хүчирхийллийн шалтгааныг өөрөөсөө хайн, эцэст нь амьдралынх нь хэвийн үзэгдэл болтлоо дасан зохицдог байна.

Тухайлбал. Гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч нь хүчирхийлэл үйлдэгчээс хэт болгоомжлох, аргадах, уучлах, айж ичсэний улмаас тухайн нөхцөл байдлыг хууль хяналтын байгууллагад мэдээллэхгүй байх нь олон тохиолддог. Өөрөөр хэлбэл тухайн нөхцөл байдалд өөрийгөө аюул заналаас хамгаалж болохуйц аль тохиромжтой аргыг хэрэглэдэг болох нь судалгаанаас ажиглагдаж байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөгчдийн энэ байдал нь хөндлөнгийн нүдээр харахад хохирогч өөрөө буруутай, хүчирхийлэл үйлдэгчийг өөгшүүлж байгаа мэт сэтгэгдэл төрүүлэх талтай ч тэрээр гэр бүлийн хүчирхийллийн мөн чанараас шалтгаалан өөрийгөө хамгаалахаар хэрэглэж буй арга юм.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай мэдээллийг цагдаагийн байгууллага бүртгэдэг болсноос хойш 2017 онд 3412, 2018 онд 5827 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн байна. Харамсалтай нь энэ тоо жил бүр өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд өнгөрсөн гурван жилийн дотор 63 эмэгтэй ойр дотныхоо хүний гарт амиа алдсан гэсэн судалгаа гарсан нь сэтгэл эмзэглүүштэй. Энэ бол гурван сая гаран цөөхөн хүн амтай оронд өндөр тоо гэдгийг онцгой анхаарах цаг болсны дохио.

Баримт1: Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөгчийн 86.6 хувь нь эмэгтэйчүүд байдаг. Насны хувьд 18-34 насны эмэгтэйчүүд хүчирхийлэлд хамгийн их өртсөн байна. Өөрөөр хэлбэл 25-34 насны эрчүүд эхнэр, хүүхэд, хадам ээж, ааваа хүчирхийлдэг нь тогтоогджээ. Хүчирхийлэгчдийн боловсрол, нийгмийн байдлын хувьд авч үзвэл дийлэнх нь дээд боловсролтой, ажилгүй байдаг аж. Мөн тэд эхнэр, хүүхдээ дарамталж байхдаа ихэнх нь согтуугаар үйлдэгддэг байна.

Хүүхдийн хүчирхийллийн асуудал нь гэр бүлийн хүчирхийллийн хүрээнд багтдаг ойлголт учир түүний талаар товч дурдвал.

Гэр бүлийн хүчирхийллийн улмаас гэр бүл салалт, түүнээс улбаалан хүүхэд өнчрөх, хараа хяналтгүй хүүхдийн тоо олшрох зэрэг нийгэмд олон сөрөг үр дагавар бий болгож байна. Монгол Улсын хэмжээнд шүүхээр гэрлэлтээ цуцлуулсан нийт тохиолдлын 58.8 хувь нь гэр бүлийн хүчирхийллээс болжээ.

Баримт2: 2015 онд улсын хэмжээнд 17,586 гэрлэлтийг бүртгэж байсан бол 3873 гэр бүл гэрлэлтээ цуцлуулжээ. 2016 онд 16,778 гэрлэлт бүртгэгдсэн бол 4003 гэр бүл гэрлэлтээ цуцлуулсан, 2017 онд 20,470 гэр бүл гэрлэлтээ батлуулж байсан бол 3945 гэр бүл гэрлэлтээ цуцлуулжээ, тэгвэл 2018 онд 21,020 гэрлэлтийг бүртгэж байсан бол 4201 гэр бүл гэрлэлтээ цуцлуулсан байна.

Мөн халамжийн болон асрамжийн байгууллагад хүмүүжиж буй 2000 орчим хүүхдийн 60.5 хувь нь ядуу зүдүү бйдлаас, 22 хувь нь эцэг эхийн дарамтаас, 11.8 хувь нь гэр орон дахь архидалт, ажилгүйдлээс болж гэрээсээ дайжсан, ял эдэлж байгаа хүүхдүүдийн 42 хувь нь үе тэнгийхний дарамтаас, 22 хувь нь гэр бүлийн хүчирхийллээс, 10 хувь нь сургууль дээрх таагүй харилцаанаас үүдэн гэмт хэрэгт холбогдсоны гол шалтгаан нь гэр бүлийн хүчирхийлэл, гэр бүлийн таагүй уур амьсгалаас болжээ.

Монгол улс эрт үеэс эрэгтэй хүнийг хүндэлж, эцгийн эрхт ёс давамгайлдаг байсан энэ уламжлал өнөөгийн нийгэмд гэр бүлийн хүчирхийлэл болон хувирсан нь харамсалтай.

Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөөд нөхөр болон хамтран амьдрагчийнхаа эрүүл мэндэд хохирол учруулах бүр цаашлаад амь насыг нь хохироож, гэмт хэрэгт холбогдсон эмэгтэйчүүд олон байдаг. Өнөөдрийн байдлаар багагүй эмэгтэйчүүд дээрх шалтгааны улмаас хорих ял эдэлж байна.

Дээрх гэмтэлд нь Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 99-р зүйлд зааснаар эрүүгийн хэрэг үүсгэн шалгаж байгаа ч энэ төрлийн хэргүүд ихэвчлэн хохирогч яллагдагчтай эвлэрсэн үндэслэлээр хэрэгсэхгүй болж байгаа нь хүчирхийлэл үйлдэгчийн хууль бус үйлдлийг бүрэн зогсоож чадахгүй байна.

Мөн хүчирхийлэлд өртсөн эмэгтэйчүүд цагдаагийн байгууллагад хандахаас ичих, хүчирхийлэл үйлдэгчээс айсны улмаас зохих байгууллагад мэдэгдэлгүй орхих, тэвчиж өнгөрөөх тохиолдол түгээмэл байгаа бөгөөд хүчирхийллийн эсрэг төвийн хийсэн судалгаанаас үзэхэд гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хүмүүсийн таван хүн тутмын нэг нь цагдаагийн байгууллагад ханддаг нь гэр бүлийн хүчирхийллийг нуугдмал байдалд оруулсаар байна.

Нөгөө талаар цагдаагийн байгууллагад гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хохирогчид тусламж үйлчилгээ үзүүлэх болон хүчирхийлэлд өртөгсдийг хамгаалах дүрэм журам байхгүйтэй холбоотой байж болох юм. Ихэнхи тохиолдолд цагдаагийн байгууллага нь гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхдээ “Энэ бол гэр бүлийн хоорондын асуудал” гэдэг шалтгаанаар шалгахгүй орхих, захиргааны арга хэмжээ авах төдийнхөөр өнгөрөөдөгтэй холбон үзэж болох юм.

Зарим тохиолдолд гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч хүчирхийлэл үйлдэгчийг шүүх цагдаагийн байгууллагад өгөхөөс илүү зан үйлийг засаж авахыг хүсдэг. Ийм учраас өдөр бүр гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэж байдаг цагдаагийн байгууллагын чиг үүрэгт гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тодорхой заалт оруулах, гэр бүлийн хүчирхийлэл илэрсэн тохиолдолд авах арга хэмжээг хүчирхийллийн талаар ойлголттой болгох зэрэг асуудал цагдаагийн байгууллагын өмнө тулгамдаж байна.

Мөн түүнчлэн гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үйл ажиллагаа явуулж байгаа цагдаагийн байгууллага болон бусад чиг үүрэгтэй байгууллага түүний алба хаагч, ажилтнууд нь гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, түүнийг илрүүлэх, илэрсэн хүчирхийллийн үйлдлийг шалгаж холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу арга хэмжээ авах, хуулийн хариуцлага хүлээлгэх явдал харилцан адилгүй, хүчирхийлэлтэй тэмцэх талаар явуулж байгаа үйл ажиллагаа нь тогтмолжоогүй жигд бус байгаа нь энэ төрлийн хүчирхийлэл буурахгүй байх, хүчирхийлэл үйлдэж байгаа арга, үйлдлийн зорилго, сэдэлт нь улам бүр олныг цочроох болж, жил бүр өсөн нэмэгдэх шалтгаан болж байна.

Хууль хяналтын байгууллагын гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үйл ажиллагааны алдаа дутагдлаас болж хүчирхийлэлд өртөж амиа алдах, хүчирхийллийг бүртгэхгүй байх, зохих арга хэмжээ авалгүй орхих сөрөг явдал гарсаар байгаа билээ. Тухайлбал, Өнгөрсөн 2012 онд үйлдэгдсэн ноцтой хэргийг эргэн санья.

Баримт3: *Хохирогч 23 настай Г нөхрийнхөө гарт олон удаа хутгалуулан амь насаа алдсан хэрэг. Хохирогч нь нөхөртэйгээ гэрлэсэн цагаасаа нөхрийнхөө байнгын дарамт, хүчирхийлэл дор амьдарч байсан бөгөөд гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг төвд хандаж Баянзүрх дүүргийн шүүхэд гэрлэлтээ цуцлуулах, өргөдөл болон нөхрийнхөө эрхийг хязгаарлах арга хэмжээ авахуулахаар хүссэн байна. Гэтэл шүүх түүний хүсэлтийг үл хайхарч хоёр сарын эвлэрүүлэх хугацаа өгсөн байдаг.*

Мөн хохирогчийн “амь нас, эрүүл мэндэд нь аюул учрах өндөр эрсдэлтэй” гэдгийг тогтоосон нөхцөл байдлын үнэлгээг Сүхбаатар дүүргийн нэглсэн эмнэлгийн нэг цэгийн үйлчилгээний нийгмийн ажилтан хийсэн, тэр нь хавтаст хэрэгт авагдсан атал шүүгч шийдвэр гаргахдаа хариуцагч М нь айлган сүрдүүлж, орой үдэш мөрдөж байгаа гэдэг байдал нь гэм хор учруулах, учруулахаар заналхийлсэн үйлдэл гэж үзэх боломжгүй” гэсэн үндэслэлээр хохирогчийн хүсэлтийг хэрэгсэхгүй болгожээ.

Мөн нөхөртөө зодуулчихаад цагдаагийн 102 дугаарын утсанд хэд хэдэн удаа дуудлага өгсөн ч дуудлага авсан цагдаагийн албан хаагч дуудлагын дагуу очоогүй зэрэг олон алдаа дутагдал давтагдаж байгааг арилгаг цаг нэгэнт болжээ. Иймд гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үүрэг бүхий цагдаагийн байгууллага, түүний алба хаагч, суё баг хороны засаг, нийгмийн ажилтан нарын гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх ажлын үр нөлөөг сайжруулах, тэднийг сургаж, дадлагажуулах, үйл ажиллагаа явуулахад нь шаардлагатай санхүүгийн боломж нөхцлөөр нь хангах, энэ чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон төрийн байгууллагын харилцан ажиллагааг сайжруулж хүчирхийлэлтэй тэмцэх үүрэг бүхийн албан хаагч, ажилтнууд нь биелүүлбэл зохих үүргээ биелүүлээгүй, хайнга хандсан тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагын тогтолцоог бий болгоход онцгой анхаарах шаардлагатай байна.

Бидний үзэж байгаагаар гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд албадлагын шинжтэй, эрх хязгаарлах, гэр бүл цуцлах, захиргааны шийтгэл оногдуулах зэрэг арга хэмжээ авахаас илүүтэйгээр хүчирхийлэл үйлдэгчийн зан үйлийг засах арга хэмжээг түлхүү явуулбал хүчирхийлэлтэй тэмцэх ажил илүү үр дүнд хүрэн боломжтой байж болох юм. Тухайлбал, Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэгчийн нас хүйс, ажил мэргэжил, боловсрол, өссөн орчин, найз нөхөд, гэрлэлтийн түүх, хувь хүний хүмүүжил, зан төрх, ахуй амьдрал, үйлддэг хүчийрхийллийн хэлбэр зэргийг харгалзан үзэж сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх, сэтгэл заслын эмчилгээ хийх зэрэг арга хэмжээг түлхүү авах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Ингэхийн тулд гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх анхан шатны нэгж болох хамтарсан багийн бүрэлдэхүүнд “сэтгэл зүйчийг” нэмж оруулан үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, арга зүйг боловсруулж ажиллавал хүчирхийлэлтэй тэмцэх ажилд ахиж гарах бас нэг алхам болно.

Зарим тохиолдолд гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх талаар явуулж байгаа үйл ажиллагаа нь үр дүнд хүрэхгүй байх, хүчирхийллийн эсрэг авсан хариу арга хэмжээ нь хүчирхийлэл үйлдэгчид нөлөөлөхгүй байх, хүчирхийллийн тоо буурахгүй байх, хүчирхийллийн хэлбэр илүү хүнд хэлбэрт шилжих, давтамж ихсэх, түүнчлэн хууль хяналтын байгууллагад мэдэгдсэнээрээ хүчирхийлэгчийг улам догшруулах, өс хонзон санах зэрэг сөрөг нөхцөл байдал үүсгэдэг учир хүчирхийлэл үйлдэгчид сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгч, сэтгэл засах эмчилгээ хийснээрээ энэхүү ажил үр дүнд хүрч болох гол арга зам гэж бид үзэж байна.

Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх:

Дээрх гэмт хэргийн халдлагад өртөгч (хохирогч)-ийг гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүн байхаар тусгайлан хуулийн тайлбарт заасан бөгөөд гэмт хэргийн объектив талыг дэлгэрэнгүй байдлаар зааж өгсөн. Тухайлбал, практикт түгээмэл үйлдэгддэг эхнэр, нөхрөө “хардаж” зодох, мөрдөн мөшгих, заналхийлэх, бусадтай харилцахыг хязгаарлах, гутаан доромжлох байдлаар бие махбодийн, сэтгэл санааны зовиур шаналал байнга учруулдаг, тодорхой нэг хохирогчийн эсрэг чиглэсэн, хэвшмэл маягтай үйлдэлд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх, хохирогчийн зөрчигдсөн эрхийг сэргээн тогтоох боломж бүрдэнэ.

2016 оны 12-р сарын 22-ний өдрийн Монгол Улсын “Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай” шинэчлэн найруулсан хууль батлагдсантай холбоотой тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байсан Эрүүгийн хуулинд дээрх өдөр **“120¹ дүгээр зүйл. Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх”** нэмэлт өөрчлөлт орж анх гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэхийг гэмт хэрэг гэж хуульчилсан. Одоо хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Эрүүгийн хуулийн **11.7 дугаар зүйл “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэрэг гэдэгт:** Гэр бүлийн хамаарал бүхий хүнийг байнга зодсон, харгис хэрцгий харьцсан, догшин авирласан, тарчлаасан, хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан бол үндсэн бүрэлдэхүүнд, гэмт хэргийг хүүхэд, жирэмсэн эмэгтэй, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эсрэг үйлдсэн, асрамжийн үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагын ажилтан үйлдсэн, таслан зогсоох гэсэн хүнийг эсэргүүцэж үйлдсэн бол хүндрүүлэхээр хуулчилсан. Гэмт хэргийг хохирогчийг байнга зодож, харгис хэрцгий харьцаж, тохуурхан даажигнаж, тарчлаах шинжтэй бусад үйлдэл хийж, догшин авирлаж, хүүхэд, жирэмсэн эмэгтэй, ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эсрэг, энэ гэмт хэргийг таслан зогсоох гэсэн хүнийг эсэргүүцэж, асрамжийн үйлчилгээ үзүүлэх байгууллагын ажилтан үйлдсэн бол хүндрүүлэхээр заасан.

Энэ гэмт хэргийн үндсэн бүрэлдэхүүнд зорчих эрхийг хязгаарлах ялын төрлийг шинээр нэмж, хорих, баривчлах ялыг хассан. Уг гэмт хэргийг хэлбэрийн бүрэлдэхүүнтэй тодорхойлсон. Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг зодож эрүүл мэндэд нь хөнгөн, хүндэвтэр, хүнд хохирол учруулсан тохиолдолд хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг тохирох зүйлээр зүйлчилж, ял оногдуулна.

Үндсэн бүрэлдэхүүнд 240-720 цаг хүртэл хугацаагаар нийтэд тустай ажил хийлгэх, 1-3 сар хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах ял шийтгэхээр, хүндрүүлэх бүрэлдэхүүнд 3-6 сар хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах ял шийтгэхээр тус тус хуульчилсан.

Дүгнэлт, санал

Сүүлийн үед Цагдаагийн байгууллагын мэдээлэлд “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийн тоо тогтмол өсөж байгаа боловч практикт тухайн гэмт хэргийн зүйлчилхэд хүндрэлтэй асуудал байсаар байна. Үүнд:

- 2015 онд батлагдаж 2017 оны 07-р сарын 01-нээс эхлэн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа Эрүүгийн хуулийн 11.7 дугаар зүйл “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийг байнга үйлдсэн тохиолдолд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээр заасан. Байнга гэдэг нь тоо шинж, давтамж заасан бөгөөд одоогийн Эрүүгийн хуулианд байнга гэсэн үгийн утгаа тайлбарлаагүй, мөн энэ талаар Улсын Дээд Шүүхийн албан ёсны тайлбар гаргаагүй харин өмнөх буюу 2002 оны 01-р сарын 03-ний өдөр батлагдсан Эрүүгийн хуулийн 16-р бүлгийн зарим зүйл заалтыг тайлбарлах тухай Улсын Дээд Шүүхийн 2010 оны 05-р сарын 19-ний өдрийн № 13 тоот тогтоолын 9. Хуулийн 100 дугаар зүйлийн 100.1-д заасан “байнга зодох” гэж тодорхой нэг хохирогчийн эсрэг чиглэсэн, хэвшмэл маягтай, гурав ба түүнээс дээш удаа бие махбодийн хүчирхийлэл хийсэн байхыг хэлнэ...гэсэн тайлбарыг одоогийн хуулийг зүйл заалтыг тайлбарлахдаа ашиглаж байгаа нь буруу юм. Гурав буюу түүнээс дээш удаагийн давтамжтай үйлдсэн тохиолдолд “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэрэг болно гэсэн тайлбар одоогоор хууль болон албан ёсны тайлбарт байхгүй байна.

- Гэр бүлийн хамаарал бүхий харилцаатай хүнийг зодож эрүүл мэндэд нь хөнгөн, хүндэвтэр, хүнд хохирол учруулсан тохиолдолд хүний эрүүл мэндийн халдашгүй байдлын эсрэг тохирох зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хүндрүүлэх зүйлээр давхар зүйлчилж, ял оногдуулах.

- Хуваарьт болон дундын эд хөрөнгөө эзэмших, ашиглах, захиран зарцуулах эрхэд халдсан гэдгийг “Иргэний хуул”-ийн **108 дугаар зүйл Дундын өмч** 108.3.Дундаа хэсгээр өмчлөгч бүр ногдох хэсгээ бусдын өмчлөлд шилжүүлэх буюу өөр байдлаар захиран зарцуулах эрхтэй бөгөөд ийнхүү захиран зарцуулахдаа хэсгээр өмчлөгч бусад өмчлөгчдөд мэдэгдэх үүрэгтэй...гэж заасан байна. Амьдрал дээр нөхөр, эхнэрээ архи согтууруулах ундааны зүйл гадуур хэрэглээд гэртээ ирхэд нь хаалга тавихгүй агсан, согтуу тавиад байна гэх мэтээр тухайн иргэнийг Цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэж дундын өмчөө захиран зарцуулах эрхэд нь халдах явдал нилээдгүй байдаг дундын өмчтэй холбоотой “Гэр бүлийн хүчирхийлэл үйлдэх” гэмт хэргийг захиргааны зөрчил, гэр бүлийн маргаан гэх мэтээр буруу ташаа бүртгэгдэж энэ төрлийн гэмт хэрэг алба хаагчдын эрх зүйн мэдлэг тутмаг болон бусад байдлаас болж ял завшиж байгааг анхаарах нь зүйтэй.